

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากร ชายฝั่งโดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะระ – เกาะพระทอง

The Household Socio-Economic and Communities Coastal Resource

Management Guideline at Mu Koh Ra - Koh Phra Thong Area

สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์¹

Surinporn Sri-in

นุชนารถ วงศ์จำปา²

Nuchanard Wongjumpa

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชน ในพื้นที่หมู่เกาะระ – เกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา โดยใช้วิธีการประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วน จำนวน 10 ชุมชน และใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 54 คน ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป และนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนา ใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่าชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนชายฝั่งขนาดเล็กประสบปัญหาสภาพภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพทั้งการทำประมงชายฝั่ง

¹นักวิจัยประจำศูนย์บริหารงานวิจัยและสนับสนุนวิชาการ คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ติดต่อได้ที่ : rdisps@ku.ac.th

¹Researcher, Research and Academic Support Center, Faculty of Fishery, Kasetsart University, e - mail: rdisps@ku.ac.th

²นักวิชาการศึกษาประจำสำนักงานเลขาธิการ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ติดต่อได้ที่ : Nuchanard.w@fph.tu.ac.th

²Educator, Office of the Secretary, Faculty of Public Health, Thammasat University,
e - mail: Nuchanard.w@fph.tu.ac.th

และการเกษตร ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งตามฤดูกาลควบคู่กับอาชีพเกษตรกรรม โดยใช้เครื่องมือประมงที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดกันมาจากรุ่นบุรุษ จำนวน 14 ชนิด สัตว์น้ำที่จับได้จากการทำประมงชายฝั่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และมีภาวะหนี้สินโดยกู้ยืมจากธนาคารเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน และไม่มีเอกสารสิทธิในการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งเพื่อการทำประมงชายฝั่งเป็นส่วนใหญ่ โดยเห็นว่าการทำประมงโดยใช้เครื่องมือผิดกฎหมาย และการท่องเที่ยวทางทะเลส่งผลกระทบต่อชายฝั่ง และยังเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบมากต่อชุมชนชายฝั่งและทำให้รายได้จากการจับสัตว์น้ำลดลง สำหรับแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนของตนเองพบว่า ชุมชนชายฝั่งควรเป็นผู้ดำเนินการหลักในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นโดยมีหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและมีความยุติธรรม และควรให้ข้อเสนอแนะในการปรับตัวของชุมชนเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยคำนึงถึงความสะดวกคล่องกับประวัติศาสตร์วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และความต้องการของชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในท้องถิ่นของตนเอง

คำสำคัญ : เศรษฐกิจสังคม การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชน หมู่เกาะกระ – เกาะพระทอง

Abstract

This qualitative research aimed to study the household socio-economic conditions and the guideline of the communities' management of coastal resource at Mu Koh Ra - Koh Phra Thong, Kuraburi district, Phang Nga province. The methods were urgent rural assessment of 10 communities, questionnaires to collect quantitative data from 54 samples from June to August 2019, and the qualitative data analysis in terms of conclusion. Descriptive statistics such as frequency and percentage were used to the result presentation. The finding are

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

as follows: the studied area is a small coastal local community encountering climate problems that are unfavorable for occupation both coastal fishing and agriculture. Most of the population in the area have compulsory education and do coastal fishery and agriculture for a living. The fishery tools used are 14 fishing gears produced based on their local wisdom knowledge inherited from their ancestors. Most of them are members of a local community or organization and do not have land ownership rights documents. The utilization of coastal resources is mostly coastal fishing. The illegal fishing and marine tourism have the most impact on the coastal area. Climate change due to global warming affects coastal communities making the income from the fishery decline. Concerning to the coastal resources' conservation, the fishermen suggested that local people in their village and staff of the government offices collaborate on planning and managing the utilization of local natural resources. In addition, the government offices that related to coastal resources must be strict in law enforcement, give recommendations for community adaptation to keep up with changes, taking into account the consistency with history, way of life, traditions, culture and the needs of the community, and encourage communities to participate in local coastal resource management.

Keywords: Socio-economic, Coastal community resources management, Mu Koh Ra - Koh Phra Thong

ความนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอันเนื่องมาจากภาวะโลกร้อนที่มนุษย์เป็นผู้สร้างให้เกิดความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการนำเชื้อเพลิงฟอสซิลมาใช้ประโยชน์ในภาคอุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง และการผลิตพลังงานไฟฟ้าเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของโลกให้เจริญขึ้น การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้มาใช้ การเพิ่มพื้นที่ทางการเกษตร อุตสาหกรรม และชุมชนเมือง ทำให้ปัจจุบันระดับของคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้นบรรยากาศสูงมากกว่า 400 ส่วนในล้าน ส่งผลให้สภาพอากาศแปรปรวนทั้งพายุหมุนเขตร้อน คลื่นความร้อน คลื่นอากาศหนาว การละลายของน้ำแข็งขั้วโลก ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น การเกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาว ซึ่งนอกจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นแล้ว ปัญหาที่เกิดจากมนุษย์ที่มีการพัฒนาใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งจนทำลายระบบนิเวศชายฝั่งทั้งป่าชายเลน แหล่งหญ้าทะเล และปะการัง ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และแหล่งอนุบาลและวางไข่ของสัตว์ทะเลที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ นอกจากนี้ ยังมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงจากการจับปลามากเกินไปส่งผลกระทบต่อทรัพยากรประมงมีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมงและชุมชนชายฝั่ง ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับพื้นที่ชายฝั่งของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับพื้นที่ชายฝั่งทั่วโลกทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรประมงให้เกิดความยั่งยืน รวมทั้งการหาแนวทางเพื่อให้ชุมชนชายฝั่งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่ส่งผลต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งและมีแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552)

นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญด้านการประมงของประเทศจากการที่สหภาพยุโรปได้ประกาศให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ 3 ที่ไม่ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมายประมง ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม หรือ IUU Fishing ซึ่งในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาวประมงและจังหวัดชายฝั่ง และอาจส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น เพื่อเป็นการรองรับพระราชบัญญัติการประมง ปี พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ปี พ.ศ. 2558 ซึ่งให้ความสำคัญต่อชาวประมงและชุมชนชายฝั่งให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงและ

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

บริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยการตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างศักยภาพของชาวประมงและชุมชนชายฝั่งให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรประมงและระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ตลอดจนปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งจะกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล (อริยพร โพธิ์ใส, 2560)

หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ ระหว่างประเทศ หรือแรมซาร์ไซด์แล้วเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2556 โดยพื้นที่ชุ่มน้ำเกาะกระ - เกาะพระทอง จังหวัดพังงา มีเนื้อที่ 122,800 ไร่ มีระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำหลายประเภท ได้แก่ แนวปะการัง แหล่งหญ้าทะเล หาดทราย หาดหิน หาดเลน ป่าชายหาด ป่าชายเลน ป่าพรุ ป่าดิบชื้น ป่าเสม็ด หุ่นหญ้า และบึง บนเกาะมีลำคลองมากมายหลายสาย ไหลตัดผ่านเข้าไปในตัวเกาะ ในป่าพรุพบพืชที่สำคัญ เช่น เป้งทะเล หลาวชะโอน หวายลิง กระพ้อ หลุมพี เป็นต้น บริเวณทุ่งหญ้าผสมป่าเสม็ด พบพืชชนิดเด่นประเภทหญ้า โคลงเคลง พุดทุ่ง หนามเคล็ด เสม็ดขาว และเสม็ดแดง นอกจากนั้นยังมีพืชกินแมลง เช่น หยาดน้ำค้าง หม้อข้าวหม้อแกงลิง เป็นต้น พบพันธุ์สัตว์ทั้งหมด 566 ชนิด เป็นสัตว์ที่อยู่ใน บัญชีรายชื่อสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มากถึง 174 ชนิด พบสัตว์ชนิดพันธุ์ ที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง คือ พะยูง เต่ามะเฟือง และเต่ากระ ชนิดพันธุ์ที่อยู่ใน สถานภาพใกล้สูญพันธุ์ เช่น ลิ่นพันธุ์มลายู เต่าตนุ เต่าหญ้า เต่าจักร และเต่าเหลือ เป็นต้น พบนกทั้งหมด 138 ชนิด เป็นนกที่อยู่ในบัญชีรายชื่ออยู่ในภาวะอันตรายใกล้ สูญพันธุ์ 22 ชนิด ในจำนวนนี้มีนกตะกุ่ม ซึ่งเป็นนกที่มีความเสี่ยงสูงต่อการสูญพันธุ์อาศัย ทำรังและหากินบนเกาะอีกด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม, 2556)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษา วิจัยสภาพเศรษฐกิจ สังคมครัวเรือนของชุมชนและแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง ซึ่งเห็นว่าในพื้นที่ศึกษามีระบบนิเวศที่ สมบูรณ์ หลากหลาย เป็นทุนทางธรรมชาติ และการศึกษาจะได้ฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงให้ เห็นการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรประมงและระบบนิเวศทั้งทางทะเลและชายฝั่งแล้ว ยังอาจทำให้สามารถเชื่อมโยงไปถึงปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่นานาชาติให้ความสนใจอย่างต่อเนื่อง (สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ ประลินทร์ ไกรวิชัย และนุชนารถ วงศ์จำปา, 2562) ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนชายฝั่ง และเพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายของท้องถิ่น และของประเทศ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนาตลาดเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ที่มีความมั่นคงให้กับชุมชนควบคู่ไปกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนของชุมชนชายฝั่งในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

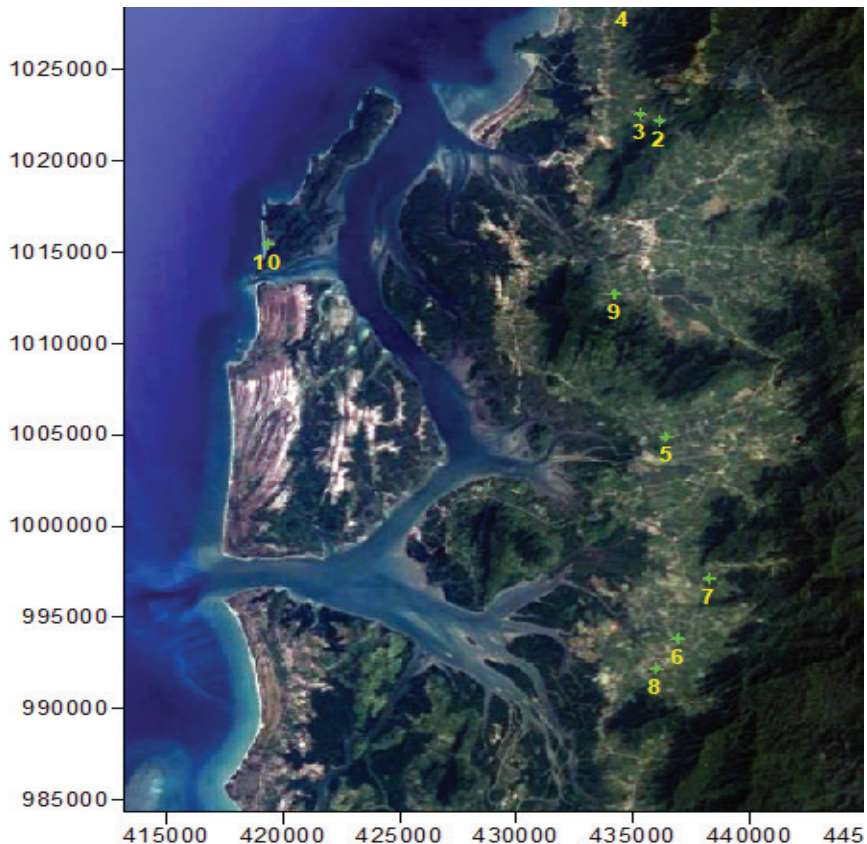
การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal) และใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล, 2555) โดยทำการศึกษาในช่วงเดือนมิถุนายนจนถึงเดือนสิงหาคม 2562 ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

พื้นที่วิจัย และกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาจากชุมชนชายฝั่งที่มีการประกอบอาชีพประมง หรือการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่ หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา จำนวน 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 1) หมู่ที่ 6 บ้านห้วยทรัพย์ ตำบลกระ 2) หมู่ที่ 8 บ้านทุ่งมะเตือ ตำบลกระ 3) หมู่ที่ 11 บ้านแสงธรรม ตำบลกระ 4) หมู่ที่ 12 บ้านสวนใหม่ ตำบลกระ 5) หมู่ที่ 6 บ้านบางดิบ ตำบลบางวัน 6) หมู่ที่ 7 บ้านโค้งศรธรรม ตำบลบางวัน 7) หมู่ที่ 8 บ้านไทรทอง ตำบลบางวัน 8) หมู่ที่ 12 บ้านตำหนิง ตำบลบางวัน 9) หมู่ที่ 4 บ้านนายทุย ตำบลแม่รางขาว และ 10) หมู่ที่ 3 บ้านเกาะกระ ตำบลเกาะพระทอง

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

(ภาพที่ 1) กลุ่มเป้าหมายสำหรับการสอบถามจากแบบสอบถาม ใช้วิธีการเลือกแบบ
เจาะจงจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จำนวน 10 หมู่บ้าน ๆ ละ 5 ราย ได้กลุ่มเป้าหมายรวม
จำนวน 54 ราย และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 หมู่บ้าน ๆ ละ 1 ราย
รวมจำนวน 10 ราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) (สุภางค์
จันทวานิช, 2552)

1 = หมู่ที่ 6 บ้านห้วยทรัพย์	2 = หมู่ที่ 8 บ้านทุ่งมะเดื่อ
3 = หมู่ที่ 11 บ้านแสงธรรม	4 = หมู่ที่ 12 บ้านสวนใหม่
5 = หมู่ที่ 6 บ้านบางดิบ	6 = หมู่ที่ 7 บ้านโคกศรีราม
7 = หมู่ที่ 8 บ้านไทรทอง	8 = หมู่ที่ 12 บ้านตำหนิง
9 = หมู่ที่ 4 บ้านนายทุย	10 = หมู่ที่ 3 บ้านเกาะระ

ภาพที่ 1 : ภาพพื้นที่ศึกษาวิจัย

ที่มา : สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (2562)

เครื่องมือที่ใช้และการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยจำแนกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การประเมินสภาวะชนบทอย่างเร่งด่วน (RRA) โดยทำการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้นำชุมชน หรือผู้อาวุโส หรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 10 ราย ใช้การสังเกต และถ่ายภาพสภาพแวดล้อมของชุมชนพื้นที่เป้าหมาย (สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา, 2537) และการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การสอบถามกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2556) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน (IOC = 0.76) 3) ผลกระทบชายฝั่งจากกิจกรรมการทำประมง และการท่องเที่ยวทางทะเล (IOC = 0.80) 4) ผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน (IOC = 0.74) และ 5) แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป (Appleton, 1995) เพื่ออธิบายสภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชน ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง ผลกระทบต่อชายฝั่งจากกิจกรรมการทำประมง

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

และการท่องเที่ยวทางทะเล ผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน และแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนของตนเอง เป็นข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ผลการศึกษา

1. สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจครัวเรือนของชุมชนชายฝั่งในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

สภาพทางสังคม

ผลการศึกษาสภาพทางสังคมของชุมชนชายฝั่งในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง ที่เป็นชุมชนเป้าหมายของการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นชุมชนชายฝั่งขนาดเล็ก ชุมชนส่วนใหญ่มีระบบสาธารณูปโภคที่สำคัญ ได้แก่ ถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง ระบบไฟฟ้า ระบบประปาหมู่บ้าน สะพานคอนกรีต ท่าเทียบเรือ และโทรศัพท์สาธารณะ โดยส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพซึ่งได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน กลุ่มธนาคารข้าว กองทุนรักษัไทย กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กองทุนประมงพื้นบ้าน กลุ่มมอร์แกนพัฒนา และกลุ่มทำปุ๋ยหมัก สำหรับสถานที่สำคัญในชุมชนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันทางศาสนา ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านความปลอดภัยที่สำคัญ ได้แก่ มัสยิด วัด สำนักสงฆ์ โรงเรียนในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เรียนรู้ชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (สถานีนอนมัย) หน่วยบริการประชาชน และศูนย์สัญญาณเตือนภัยสินามิ

สภาพทางเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนชายฝั่งในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง พบว่าประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งตามฤดูกาล โดยเครื่องมือประมงที่ใช้เป็นแบบง่าย ไม่ซับซ้อน และราคาไม่สูง เกือบทุกครัวเรือนใช้แรงงาน

ในครอบครัว มีเพียงส่วนน้อยที่จ้างแรงงานในชุมชนนั้น ๆ สัตว์น้ำที่จับได้จะนำไปจำหน่ายให้พ่อค้า หรือแปปลาที่ตกลงรับซื้อเป็นประจำ โดยการทำประมงชายฝั่งจะทำควบคู่ไปกับอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย ธุรกิจท่องเที่ยว และรับราชการ ตามลำดับ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีการออมเงินในครัวเรือน และทุกชุมชนมีภาวะหนี้สินโดยมีหนี้สินเฉลี่ยประมาณ 20,000 บาทต่อครัวเรือน โดยกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การศึกษาของบุตรหลาน การประกอบอาชีพ และลงทุนค้าขาย สำหรับแหล่งเงินกู้ยืมที่สำคัญ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) พ่อค้าคนกลาง ญาติ พี่น้อง และจากนายทุน เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง ซึ่งมีการหยุดทำประมงในช่วงฤดูมรสุมหรือทำการประมงได้น้อยจากสภาพพายุและคลื่นลมแรงทำให้ขาดรายได้จากการทำประมงชายฝั่ง จึงจำเป็นต้องกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในครัวเรือน โดยเมื่อมีรายได้จากการทำประมงในช่วงฤดูแล้งก็จะนำเงินที่กู้ยืมไปพร้อมดอกเบี้ยคืนกลับให้แก่เจ้าหนี้ ส่วนผู้ที่กู้ยืมเงินจากพ่อค้าคนกลางหรือผู้รับซื้อสัตว์น้ำในชุมชนเมื่อจับสัตว์น้ำได้ก็จะต้องนำมาจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางเพื่อเป็นการหักหนี้สินที่ยืมไป ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่มีการคิดดอกเบี้ยเพิ่ม โดยจะเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างประมงพื้นบ้านกับพ่อค้าคนกลางในชุมชน สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมควบคู่กัน ถึงแม้ว่าจะรายได้เสริมจากการทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะปาล์มน้ำมัน และยางพารา แต่เนื่องจากทุกชุมชนประสบปัญหาราคาสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำในรอบปีที่ผ่านมาทำให้มีรายได้จากการเกษตรกรรมไม่มากนักโดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 9,500 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน

ชุมชนประสบปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ (1) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพประมงชายฝั่ง ส่งผลให้ฤดูกาลทำประมงประเภทต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (2) ปัญหาเสถียรภาพโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ปัญหาเยาวชนสูบบุหรี่และดื่มสุรา (3) ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง (4) ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรมีราคาตกต่ำ (5) ปัญหาคุณภาพของดินต่ำ (6) ปัญหาไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน (7) ปัญหาหนี้สินในครอบครัว (8) ปัญหาหนี้สินนอกระบบ (9) ปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรกรรม และ (10) ปัญหา

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

ผู้สูงอายุในชุมชนขาดรายได้ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือที่ดิน สาธารณประโยชน์ซึ่งไม่สามารถทำการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินได้ แต่ส่วนใหญ่ได้รับ อนุญาตให้ทำกินหรือทำการเกษตรในพื้นที่ โดยพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูก ได้แก่ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา และผลไม้ ส่วนผู้ที่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่นั้นมีเพียงส่วนน้อย เช่น นส.3 นส.3ก. โฉนด สปก. เป็นต้น ส่งผลให้ขาดความมั่นคงทั้งที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ ของคนในชุมชน

จุดแข็งของชุมชน: ชุมชนโดยรอบเกาะกระ-เกาะพระทอง เป็นชุมชนชายฝั่งที่ยังมี ลักษณะเป็นชุมชนชนบท ส่วนใหญ่ยังคงมีความเป็นเครือญาติกัน มีการติดต่อสื่อสารใน ชุมชนกันอย่างใกล้ชิด มีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรชายฝั่งมาอย่างยาวนาน มีการพึ่งพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งในหลากหลายรูปแบบทั้งการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรประมงโดยยึดอาชีพประมงชายฝั่ง และการนำเนื้อไม้จากป่าชายเลนมาใช้ ประโยชน์ในการซ่อมแซมเครื่องมือประมง การซ่อมแซมอาคารเพิงพักชั่วคราว และ การทำประมงในลำคลอง ดังนั้น ชุมชนจึงตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของทรัพยากร ชายฝั่ง ดังจะเห็นได้จากเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์ในชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง เช่น การปลูกป่าชายเลนทดแทน การทำแนวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ชุมชนยังมีการทำประมงตาม ฤดูกาลในรอบปี จึงช่วยให้สัตว์น้ำเศรษฐกิจเป้าหมายได้มีการฟื้นตัวตามธรรมชาติ (ผู้ใหญ่ ประชา, สัมภาษณ์ : 15 มิถุนายน 2562) จากเหตุผลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึง แนวโน้มของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งที่มีความยั่งยืนของชุมชน

จุดด้อยของชุมชน: ชุมชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาการเดินทางสัญจรในช่วงฤดูฝน หรือฤดูมรสุม ทั้งทางถนนโดยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ และทางน้ำโดยเรือไม้หางยาว ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการเดินทางเพื่อติดต่อสื่อสารกับชุมชนอื่น ๆ หรือการเดินทางไป รักษาพยาบาลในกรณีเกิดการเจ็บป่วยที่สถานอนามัยไม่สามารถให้การรักษาได้ (ก้านันเพียร, สัมภาษณ์ : 8 มิถุนายน 2562) นอกจากนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ประมงพื้นบ้าน จับสัตว์น้ำตามฤดูกาลซึ่งปัจจัยสำคัญคือสภาพของภูมิอากาศกล่าวคือ ในช่วงฤดูมรสุมชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่จะหยุดทำการประมงทำให้ขาดรายได้ในช่วง

เวลาดังกล่าว ดังนั้น จึงต้องมีการกั๊ยมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในช่วงหลังฤดูมรสุมเป็นช่วงที่มีการเริ่มทำประมง ชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่จะต้องนำเงินมาลงทุนในการซ่อมแซมเรือและเครื่องมือประมงจึงจำเป็นต้องกั๊ยมเงินเพื่อนำมาลงทุนดังกล่าว (นายกสุวรรณา, สัมภาษณ์ : 15 มิถุนายน 2562) ผลการศึกษายังพบว่าทุกชุมชนมีภาวะหนี้สิน โดยถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งกองทุนในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการประกอบอาชีพประมง พบว่า ประชาชนในพื้นที่ศึกษามีการทำประมงชายฝั่ง เป็นการทำประมงตามฤดูกาลซึ่งเครื่องมือประมงและสัตว์น้ำที่จับมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จำนวน 14 ชนิด ประกอบด้วย (1) ลอบหมึก สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ หมึกกระดอง และหมึกหอม สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี (2) ลอบปูม้า สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปูม้า ฤดูกาลทำประมงคือ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนพฤษภาคม สามารถออกวางลอบได้ทุกวัน ส่วนช่วงฤดูฝน สามารถวางลอบได้ 8 - 9 วันต่อเดือน (3) ลอบปลาเล็ก สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลาเก๋า สามารถทำการประมงในลำคลอง ในช่วงฤดูฝน (เดือนมิถุนายนจนถึงเดือนกันยายน) (4) ลอบปลาใหญ่ สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลากระพง และปลาเก๋า สามารถทำการประมงได้ตลอดปี (5) ลอบปูดำ ใช้ลอบวางตามแนวป่าชายเลน หรือตามร่องน้ำ สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเดือนสิงหาคมจนถึงกันยายน (6) อวนปู สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปูม้า สามารถทำการประมงได้ทุกวันในช่วงเดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนกันยายน (7) อวนกุ้ง เป็นเนื้ออวนสามชั้น สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ กุ้งแชบ๊วย และกุ้งโอคัก สามารถทำการประมงในช่วงฤดูฝน (เดือนมิถุนายนจนถึงเดือนกันยายน) ในช่วงน้ำเกิด จำนวน 15 วัน (8) อวนปลา สัตว์น้ำที่จับได้ เช่น ปลากระบอก และปลาใบปอ ฤดูกาลทำประมงคือ สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี โดยภายใน 1 เดือนจะสามารถออกได้ประมาณ 6 - 7 วัน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ (9) เบ็ดตกหมึก สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ หมึกหอม สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี (10) เบ็ดราว จะทำทุกฤดูขึ้นอยู่กับน้ำทะเลและอุณหภูมิ ชนิดของสัตว์น้ำที่ได้ เช่น ปลากระพงแดง ปลากระพงขาว ปลาสีเสียด และปลาเก๋าดอกดำ เป็นต้น สามารถทำการประมงได้ในช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม (11) เบ็ดทุ่น สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลาเก๋า และปลาเมียน สามารถ

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะระ - เกาะพระทอง

ทำการประมงได้ตลอดทั้งปี (12) การเลี้ยงปลาในกระชัง แบบกระชังลอยน้ำ สัตว์น้ำ
ที่เลี้ยง ได้แก่ ปลากะพงแดง ปลากะพงขาว และปลาเก๋า สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี
(13) การเลี้ยงหอย ได้แก่ หอยแมลงภู่ และหอยนางรม สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี
และ (14) หอยงู ทำการประมงในเขตป่าชายเลน สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี

ภาพที่ 2 : ภาพกระชังเลี้ยงสัตว์น้ำของชุมชนโดยรอบเกาะระ - เกาะพระทอง
ที่มา : สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (2562)

2. แนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ – เกาะพระทอง

การศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ – เกาะพระทอง ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน ผลกระทบต่อชายฝั่งจากกิจกรรมการทำประมง และการท่องเที่ยวทางทะเล ผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน และแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง โดยศึกษาจากชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนโดยรอบหมู่เกาะกระ – เกาะพระทองที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 54 ราย ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 1 พบว่า ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 85.19) และเพศหญิง (ร้อยละ 14.81) มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 94.44) และสถานภาพโสด (ร้อยละ 5.56) ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 64.81) รองลงมา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 14.81) ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 11.11) และมีเพียงร้อยละ 1.85 เท่านั้นที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 54)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	46	85.19
หญิง	8	14.81
สถานภาพสมรส		
สมรส	51	94.44
โสด	3	5.56

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	6	11.11
มัธยมศึกษาตอนต้น	35	64.81
มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	14.81
ปวช./ปวส.	4	7.41
ปริญญาตรี	1	1.85
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	2	3.70
5,000 – 10,000 บาท	33	61.11
10,001 – 15,000 บาท	14	25.93
ตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไป	5	9.26
จำนวนสมาชิกที่อยู่ในครัวเรือน		
1 – 2 คน	11	20.37
3 – 4 คน	15	27.78
5 – 6 คน	22	40.74
มากกว่า 6 คน	6	11.11
การออมเงินในครัวเรือน		
ไม่มีการออม	32	59.26
ฝากธนาคาร	16	29.63
ฝากกลุ่มออมทรัพย์	4	7.41
ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์	2	3.70

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
หนี้สินในครัวเรือน		
ไม่มีหนี้สิน	30	55.56
มีหนี้สิน	24	44.44
แหล่งหนี้สิน (จำนวน 24 ราย)		
จากธนาคาร	10	41.66
จากกลุ่มออมทรัพย์	6	25.00
จากสหกรณ์ออมทรัพย์	4	16.66
จากนายทุน	3	12.50
จากญาติ พี่น้อง	1	4.16

เมื่อพิจารณารายได้ต่อเดือน (ตารางที่ 1) พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 57.67) รองลงมา มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 25.93) และมีรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 3.70) มีสมาชิกในครอบครัว จำนวน 5 – 6 คน มากที่สุด (ร้อยละ 40.74) รองลงมาคือ 3 – 4 คน (ร้อยละ 27.78) และมีสมาชิกมากกว่า 6 คน น้อยที่สุด (ร้อยละ 11.11) ส่วนใหญ่ไม่มีการออมเงินในครัวเรือน (ร้อยละ 59.26) รองลงมา มีการออมเงินกับธนาคาร (ร้อยละ 29.36) และสหกรณ์ออมทรัพย์ (ร้อยละ 3.70) ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สิน (ร้อยละ 55.56) สำหรับกลุ่มที่มีหนี้สิน (จำนวน 24 ราย) ส่วนใหญ่กู้ยืมจากธนาคาร (ร้อยละ 41.66) รองลงมา กู้ยืมจากกลุ่มออมทรัพย์ (ร้อยละ 25.00) จากสหกรณ์ออมทรัพย์ (ร้อยละ 16.66) จากนายทุน (ร้อยละ 15.50) และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่กู้ยืมญาติ พี่น้อง (ร้อยละ 4.16)

2.1 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน

ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน ดังตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละครัวเรือนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งหลากหลายรูปแบบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) โดยแต่ละครัวเรือนมีการใช้ประโยชน์

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

จากทรัพยากรชายฝั่งทั้งการทำประมงชายฝั่ง การจับสัตว์น้ำในป่าชายเลน การตัดไม้ใช้สอยในป่าชายเลน เก็บของป่าในป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งควบคู่กันไป

ตารางที่ 2 : การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
(1) ประมงชายฝั่ง	52	96.30
(2) จับสัตว์น้ำในป่าชายเลน	42	77.78
(3) ตัดไม้ใช้สอยในป่าชายเลน	17	31.48
(4) เก็บของป่าในป่าชายเลน	13	24.07
(5) เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง	7	12.96

ภาพที่ 3 : ภาพการทำประมงชายฝั่งของชุมชนโดยรอบเกาะกระ - เกาะพระทอง

ที่มา : สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (2562)

สำหรับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งส่วนใหญ่เป็นการทำประมงชายฝั่ง (ร้อยละ 96.30) รองลงมาเป็นการจับสัตว์น้ำในป่าชายเลน (ร้อยละ 77.78) และการตัดไม้ใช้สอย น้อยที่สุด (ร้อยละ 12.96)

2.2 ผลกระทบชายฝั่งจากกิจกรรมการทำประมงและการท่องเที่ยวทางทะเล และผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน

ผลการศึกษาผลกระทบชายฝั่งจากกิจกรรมการทำประมงและการท่องเที่ยวทางทะเล ดังตารางที่ 3 พบว่า ชาวประมงพื้นบ้านกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า กิจกรรมการทำประมงและการท่องเที่ยวทางทะเลส่งผลกระทบมากต่อชายฝั่ง (ร้อยละ 90.74) รองลงมา เห็นว่ามีผลกระทบปานกลาง (ร้อยละ 5.56) และไม่มีผู้เห็นว่า กิจกรรมการทำประมงและการท่องเที่ยวทางทะเลไม่มีผลกระทบต่อชายฝั่ง

ตารางที่ 3 : ผลกระทบชายฝั่งจากกิจกรรมการทำประมงและการท่องเที่ยวทางทะเล และผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน

(n = 54)

ระดับผลกระทบต่อชายฝั่ง/ กิจกรรมที่ส่งผลกระทบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผลกระทบต่อชายฝั่งจากกิจกรรมการทำประมง		
มีผลกระทบมาก	49	90.74
มีผลกระทบปานกลาง	3	5.56
มีผลกระทบน้อย	2	3.70
กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชายฝั่ง		
การทำประมงโดยใช้เครื่องมือ ผิดกฎหมาย	39	72.22
การขยายพื้นที่ทำการเกษตร	6	11.11
การขยายตัวของชุมชน	4	7.41
การท่องเที่ยวทางทะเล	3	5.56
ภัยธรรมชาติ	2	3.70

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

ระดับผลกระทบต่อชายฝั่ง/ กิจกรรมที่ส่งผลกระทบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน		
มีผลกระทบมาก	47	87.04
มีผลกระทบปานกลาง	5	9.26
มีผลกระทบน้อย	2	3.70
ผลกระทบต่อชุมชนชายฝั่ง		
รายได้จากการจับสัตว์น้ำลดลง	47	87.04
สูญเสียพื้นที่ตามแนวชายฝั่ง	4	7.41
ภัยธรรมชาติต่าง ๆ เกิดบ่อย ครั้งและรุนแรง	3	5.56

เมื่อพิจารณาถึง กิจกรรมที่ส่งผลกระทบชายฝั่งพบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าการทำประมงโดยใช้เครื่องมือผิดกฎหมาย ส่งผลกระทบต่อชายฝั่งมากที่สุด (ร้อยละ 72.22) รองลงมา คือ การการขยายพื้นที่ทำการเกษตร (ร้อยละ 11.11) และเกิดจากภัยธรรมชาติน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.70) ส่วนประชาชนที่เห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลส่งผลกระทบต่อชายฝั่ง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 5.56)

ผลการศึกษาผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน ส่งผลกระทบมากต่อชุมชนชายฝั่ง (ร้อยละ 87.04) รองลงมาเห็นว่ามีผลกระทบต่อชุมชนปานกลาง (ร้อยละ 9.26) และไม่พบผู้ที่ไม่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อนไม่มีผลกระทบต่อชุมชนชายฝั่ง (ตารางที่ 3)

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบของชุมชนชายฝั่งพบว่า มากกว่ากึ่งหนึ่งเห็นว่าส่งผลให้รายได้จากการจับสัตว์น้ำลดลง (ร้อยละ 87.04) รองลงมาคือ การสูญเสียพื้นที่ตามแนวชายฝั่ง (ร้อยละ 7.41) และมีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าส่งผลให้ภัยธรรมชาติต่าง ๆ เกิดบ่อยครั้งและรุนแรง (ร้อยละ 5.56)

2.3 แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองในประเด็นการเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังตารางที่ 4 พบว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน (ร้อยละ 59.26) รองลงมาคือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน (ร้อยละ 22.22) และผู้ไม่ทราบว่ามีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 18.52)

ตารางที่ 4 : การเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

(n = 54)

การเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์	จำนวน	ร้อยละ
เป็นสมาชิก	32	59.26
ไม่เป็นสมาชิก	12	22.22
ไม่ทราบว่ามีการอนุรักษ์ในชุมชน	10	18.52

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนของตนเองพบว่า ชุมชนชายฝั่งสามารถดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) ชุมชนชายฝั่งควรมีการจัดทำประชาคมเพื่อกำหนดกติกา กฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง โดยมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการบริหารทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง

2) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 8 ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดพังงา และสำนักงานประมงจังหวัดพังงา ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิด

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ของตนเองให้มากที่สุด

3) สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 8 ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดพังงา และสำนักงานประมงจังหวัดพังงา ควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการปฏิบัติให้แก่ชุมชน โดยเฉพาะแกนนำและกลุ่มเยาวชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรชายฝั่ง และเกิดความหวงแหนทรัพยากรชายฝั่งในบ้านเกิดของตนเอง

4) เจ้าหน้าที่ของสำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 8 ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดพังงา และสำนักงานประมงจังหวัดพังงา ซึ่งมีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายประมง และความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องมีความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายอย่างยุติธรรมและทันทั่วถึง

สรุปผลการศึกษา

ชุมชนโดยรอบพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง ที่เป็นพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นชุมชนชายฝั่งขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ชุมชนประสบปัญหาภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ ยาเสพติด น้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาตกต่ำ คุณภาพของดินต่ำ หนี้สินนอกระบบประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ทุกชุมชนมีภาวะหนี้สิน โดยกู้ยืมเพื่อการศึกษา การประกอบอาชีพ และลงทุนค้าขาย ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งตามฤดูกาลโดยใช้เครื่องมือประมงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 14 ชนิด ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งอย่างหลากหลายทั้งการประมงชายฝั่ง การจับสัตว์น้ำในป่าชายเลน การตัดไม้และเก็บของป่าในป่าชายเลน โดยส่วนใหญ่เป็นการทำประมงชายฝั่ง กิจกรรมการทำประมงและการท่องเที่ยวทางทะเลส่งผลกระทบต่อชายฝั่ง ส่วนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบต่อชุมชนชายฝั่ง ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

สำหรับแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนของตนเอง พบว่า (1) ชุมชนชายฝั่งควรมีการจัดทำประชาคมเพื่อกำหนดกติกา กฎระเบียบต่าง ๆ ของชุมชนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง โดยให้เจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง และ (2) หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งควรส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชน ภาครัฐต้องเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายให้มีความเป็นกลางและมีความยุติธรรม และให้พิจารณาถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศชายฝั่ง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งพบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งหลายรูปแบบ โดยในแต่ละครัวเรือนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งทั้งการประมงชายฝั่ง การจับสัตว์น้ำในป่าชายเลน การตัดไม้ไผ่สอยในป่าชายเลน และเก็บของป่าในป่าชายเลน แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนชายฝั่งซึ่งมีมาอย่างยาวนานโดยเฉพาะทรัพยากรป่าชายเลน และทรัพยากรประมง โดยรูปแบบการใช้ประโยชน์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตมากนัก แต่มีแนวโน้มของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนในทางตรงลดลง เช่น การใช้ไม้ในป่าชายเลนเพื่อนำมาซ่อมแซมบ้านเรือนลดลง เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (2562) ที่พบว่า การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนโดยตรงของชุมชนชายฝั่งลดลงจากในอดีต แต่อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบันรวมถึงปัจจัยด้านราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำทำให้ประชาชนในชุมชนมีการประกอบอาชีพประมงเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าทุกชุมชนยังจำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่ง ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนชายฝั่งเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีวิถีชีวิตผูกพันและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งมาโดยตลอด ซึ่งการที่ชุมชนมีการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์มาอย่างยาวนานจึงทำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ เกิดความรัก ความผูกพันต่อทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง เมื่อพิจารณาถึงการใช้ประโยชน์ด้าน

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

การประมงชายฝั่งพบว่า ส่วนใหญ่มีการจับสัตว์น้ำตลอดทั้งปี โดยชนิดของสัตว์น้ำอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ได้แก่ หมึก กุ้ง หอย ปู และปลา เครื่องมือจับสัตว์น้ำส่วนใหญ่ผลิตด้วยตัวเองในครอบครัวและการใช้มือจับ ส่วนจำนวนวันที่จับได้ในแต่ละเดือนก็แตกต่างกันไปตามปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำในแต่ละฤดูกาล ดังนั้น จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ชุมชนประมงชายฝั่งยังคงมีวิธีการทำประมงแบบดั้งเดิมกล่าวคือ เป็นการทำประมงที่ใช้เครื่องมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ แต่ก็มีบางส่วนที่มีการประยุกต์ใช้วัสดุที่ทันสมัย เช่น ลวดเหล็ก พลาสติก เป็นต้น เพื่อให้เครื่องมือมีความคงทน มีอายุการใช้งานที่ยาวนานขึ้น ประกอบกับวัสดุที่หาได้จากธรรมชาติหาได้ยากขึ้น สำหรับการจับสัตว์น้ำมีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลในรอบปี ซึ่งจะส่งผลให้สัตว์น้ำมีการฟื้นตัวตามธรรมชาติช่วยให้มีปริมาณสัตว์น้ำเพียงพอต่อการทำประมงชายฝั่ง สำหรับชนิดสัตว์น้ำที่จับได้เป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่มีการบริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายตามความต้องการของตลาดช่วยให้ชุมชนชายฝั่งมีรายได้จากการทำประมงเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวได้

จากผลการศึกษาผลกระทบต่อชายฝั่งจากกิจกรรมการทำประมงและการท่องเที่ยวทางทะเลที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมการทำประมงและการท่องเที่ยวทางทะเลส่งผลกระทบต่อในระดับมากขึ้น โดยกิจกรรมประมงในลักษณะการทำลาย เช่น อวนลาก อวนรุน ระเบิดปลา หรือเรือปั่นไฟ เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ปริมาณ และชนิดของทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ เกิดวา บุญปรากร อภิรักษ์ จันทวงศ์ เจตน์สฤกษ์ สังขพันธ์ และนันทรัฐ สุริโย (2556) ว่าชาวประมงทำประมงแบบล้นเกินส่งผลให้ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม การดำรงชีวิตประจำวันในภาวะความขาดแคลนจึงต้องใช้กลวิธีการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดด้วยการทำกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของมลพิษจากของเสียในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ปริมาณสารอาหารตกค้างจากอาหารที่นำมาเลี้ยงทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในบริเวณชายฝั่งและพื้นที่ใกล้เคียง นอกจากนั้นในอดีตที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ากิจกรรมอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวที่ขาดการบริหารจัดการที่ดีส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชายฝั่งและสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ปัญหาขยะ และสิ่งปฏิกูลจากเรือท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เป็นต้น หรือปัญหาขยะในบริเวณชายหาดจะพบว่ามีขยะ เช่น พลาสติก ขวด และกระดาศ เป็นต้น ส่งผลต่อทัศนียภาพ ความสวยงาม และ

ทำให้สัตว์ทะเลตายจากการกินขยะพลาสติก นอกจากนี้ ยังมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจากความไม่ตั้งใจของนักท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชายฝั่งพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการทำประมงโดยใช้เครื่องมือผิดกฎหมายได้ส่งผลกระทบต่อชายฝั่งมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากการจับสัตว์น้ำให้ได้ปริมาณมากด้วยการใช้เครื่องมือทำลายล้างและผิดกฎหมายหลากหลายชนิดจนกระทั่งระบบนิเวศชายฝั่งถูกทำลาย สัตว์น้ำไม่มีโอกาสได้เติบโตฟื้นตัวทัน และแม้แต่สัตว์น้ำที่ไม่ใช่สัตว์น้ำเศรษฐกิจก็เป็นเหยื่อของการทำประมงอย่างขาดความรับผิดชอบ นอกจากนี้ ยังทำให้สัตว์น้ำหลายชนิดใกล้สูญพันธุ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากบริบทของชุมชนชายฝั่งพบว่า ชุมชนมีการประกอบอาชีพประมงชายฝั่งตามฤดูกาลกล่าวคือ การทำประมงในแต่ละช่วงเดือนจะมีความแตกต่างกันทั้งเครื่องมือประมงและชนิดสัตว์น้ำที่จับมีการหมุนเวียนกันตลอดทั้งปี ส่งผลให้สัตว์น้ำเป้าหมายในการทำประมงแต่ละชนิดมีโอกาสฟื้นตัว สามารถขยายพันธุ์และมีปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจในธรรมชาติเพิ่มขึ้นและมีเพียงพอสำหรับการทำประมงชายฝั่งของชุมชนโดยรอบเกาะระ – เกาะระทองในอนาคต

จากผลการศึกษาผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อนพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบมากต่อชุมชนชายฝั่ง ทั้งนี้ เนื่องมาจากระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากภาวะโลกร้อนจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น และอุณหภูมิผิวน้ำที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้พืชและสัตว์ทะเลบางชนิดต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด รวมถึงการเกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาวทั้งในอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิตางค์ เจริญวงศ์ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์ (2562) ที่พบว่าผลกระทบของชุมชนจากสภาวะโลกร้อน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การกัดเซาะชายฝั่ง และปะการังฟอกขาว โดยชุมชนเห็นว่าปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อนส่งผลต่อฤดูกาลทำประมงของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต รวมถึงชนิดและปริมาณของสัตว์น้ำที่ออกทำการประมง สอดคล้องกับการศึกษาของ เชษฐา มหะหมัด เกิดถวา บุญปราการ และชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ (2552) ที่พบว่าชาวประมงชุมชนหัวเขาในอดีตมีความสัมพันธ์กับวิถีการผลิตแบบยังชีพใช้แรงงานครัวเรือน มีวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต่อมามีการปรับใช้เทคโนโลยี

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

สมัยใหม่ ๆ ภายใต้เงื่อนไขของกลไกระบบส่งผลต่อการสร้างกลยุทธ์ในการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อความอยู่รอดทำให้ชาวประมงเปลี่ยนมาใช้เครื่องมือประมงที่ทันสมัย เมื่อพิจารณาถึง ผลกระทบของชุมชนชายฝั่งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อนพบว่า ประชาชนมากกว่ากึ่งหนึ่งเห็นว่าส่งผลให้รายได้จากการจับสัตว์น้ำลดลง ดังนั้น ชาวประมงจะต้องเรียนรู้และปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อนอาจส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัย เกิดการย้าย หรือการอพยพของสัตว์น้ำจากที่อยู่เดิมทำให้สัตว์น้ำบางชนิดอาจลดลงใน พื้นที่ทำการประมงเดิม ซึ่งสาเหตุเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อชนิดและปริมาณการจับสัตว์น้ำ ลดลง

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน ชุมชนของตนเองพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรภายใน ชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ทำให้ชุมชนมีโอกาสดำเนินการรับทราบข้อมูล ข่าวสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนใน ชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชุมชนชายฝั่งเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญ ของทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเกิดจากการที่ชุมชนได้มีการพึ่งพิง มีความผูกพัน และ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งตั้งแต่อดีตมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน สอดคล้องกับ แนวคิดของ ยศ สันตสมบัติ และคณะ (2547) ที่เห็นว่าชุมชนมีสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์ และทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัย ที่สำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างอำนาจการต่อรองกับกลุ่มและ องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง ดังนั้นจึงถือเป็นจุดแข็งของชุมชนชายฝั่ง

สุดท้ายผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนของ ตนเองที่พบว่า ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนของ ตนเอง จะประกอบด้วย 2 กลุ่มหลัก คือ (1) ชุมชนชายฝั่งที่ควรเป็นกลุ่มหลักในการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดกฎระเบียบ และ

กิจกรรมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา แนะนำเพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน ภาควิชา และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องได้อย่างแพร่หลาย และ (2) หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งควรแสดงบทบาทและทำหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนากลุ่มและองค์กรภายในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐจะต้องเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายให้มีความยุติธรรมและทันทั่วถึงเพื่อส่งเสริมรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนมีส่วนร่วม สอดคล้องกับการศึกษาของ กิ่งกร นรินทรกุล ณ อยุธยา (2543) ที่เห็นว่าชุมชนมีสิทธิในการใช้ประโยชน์และทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง โดยการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรของชุมชนใช้รูปแบบของคณะกรรมการ มีการกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์และจัดการโดยคนในชุมชนผ่านเวทีประชาคมในการร่างกฎกติการ่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1) สำนักงานประมงจังหวัดพังงา ควรเร่งสร้างความตระหนักแก่ผู้ประกอบการประมง และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการทำประมงในลักษณะทำลายล้างและผิดกฎหมายควบคู่กันไป ซึ่งการทำประมงที่เกินกำลังการผลิต ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการลดลงของปริมาณและชนิดของทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง

2) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพังงา และสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดพังงา ควรมีการวางแผนและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเน้นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น เช่น การพัฒนาแผนงานด้านโปรแกรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง เช่น การปลูกป่าชายเลน หรือหญ้าทะเลทดแทน หรือการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น การพัฒนาแผนงานด้านการลดปริมาณขยะ การนำขยะมาใช้ใหม่ และการกำจัดขยะที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างถูกวิธี เป็นต้น

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ - เกาะพระทอง

3) กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา และสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดพังงา ควรบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดในการดูแลขยะมลพิษ และสิ่งปฏิกูลที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือการกระทำความผิดอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในลักษณะผิดกฎหมาย หรือการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อความเสียหายของระบบนิเวศชายฝั่ง

4) สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 8 ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดพังงา และสำนักงานประมงจังหวัดพังงา ควรมีการลงพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน และให้ข้อเสนอแนะในการปรับตัวของชุมชนเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

5) ชุมชนชายฝั่งควรเป็นผู้ดำเนินการหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งในท้องถิ่นของตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นพี่เลี้ยง เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึง และในทุกขั้นตอนของกิจกรรมให้มากที่สุด

6) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดพังงา สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 8 และสำนักงานประมงจังหวัดพังงา ควรส่งเสริมกลุ่มและองค์กรภายในชุมชนในการพัฒนาองค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และร่วมทำกิจกรรมในโอกาสสำคัญ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

รายการอ้างอิง

กิงกร นรินทร์กุล ณ อยุธยา. (2543). แนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. เชียงใหม่: มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ.

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2552). *การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชายเลนฝั่งอ่าวไทยและอันดามันตอนล่าง*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
- เก็ดถาว บุญปรากฏ อภิรักษ์ จันทวงศ์ เจตน์สุฤษฏี สังข์พันธ์ และนันทรัฐ สุริโย. (2556). “เมื่อปลาหายไ้จากทะเลสาบสงขลาชาวประมงพื้นบ้านมีกลวิธีในการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดภายใต้ภาวะขาดแคลนอย่างไร”. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 5(2), 87-101.
- เชษฐา มุหะหมัด เก็ดถาว บุญปรากฏ และชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ. (2552). “ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชาวประมงชุมชนหัวเขาตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา”. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 6(2), 880-897.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล. (2555). *การวิจัยแบบผสม: ทางสายกลางของการวิจัยการออกแบบการวิจัย (Research Design)*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เยาวดี รวงชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2556). *การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะ. (2547). *นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ทรัพยากรชีวภาพและลัทธิชุมชน*. เชียงใหม่ : บริษัท วินอินดีไซน์ จำกัด.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์. (2562). *เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะระ-เกาะพระทอง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ ประลิษฐ์ ไกรวิชัย และนุชนารถ วงศ์จำปา. (2562). สถานภาพเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนชายฝั่งโดยรอบอ่าวคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา. *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 16 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, 449-459.

เศรษฐกิจสังคมครัวเรือน และแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
โดยชุมชนในพื้นที่หมู่เกาะกระ – เกาะพระทอง

สุรียา สมทุคฺพต์ และพัฒนา กิตติอาษา. (2537). *จากวิธีการประเมินสภาวะชนบทแบบเร่งด่วนถึงวิธีการประเมินสภาวะชนบทแบบมีส่วนร่วม: พลวัตของวิธีการพัฒนาชนบทแนวใหม่*. นครราชสีมา: สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

สิตางค์ เจริญวงศ์ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์. (2562). “การปรับตัวของชุมชนเศรษฐกิจเขียว-น้ำเงินท่ามกลางสภาวะโลกร้อน: กรณีศึกษาชายฝั่งทะเลตะวันออก”. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 6(2), 144-165.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). *พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

อริยพร โพธิ์ใส. (2560). มาตรการและแนวทางป้องกันปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายของประเทศไทยกับหลักการสำคัญของ IUU Fishing. *วารสารจุลนิติ*, 14(4), 149-161.

Appleton, J. V. (1995). Analysing qualitative interview data: addressing issues of validity and reliability. *Journal of Advanced Nursing*, 22.

บุคลากรกรม

ผู้ใหญ่ประจำ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ ตำบลคุระ อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา. เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2562.

กำนันเพียร (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ ตำบลคุระ อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา. เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2562.

นายกสุวรรณ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ (ผู้สัมภาษณ์). ณ ตำบลคุระ อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา. เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2562.

Received: January 20, 2020

Revised: April 23, 2020

Accepted: August 11, 2020